

Martin Makara

Ústav slovenskej literatúry SAV
mailto:martin.makara@savba.sk
ORCID: 0009-0001-8339-6383

HODNOTOVOSŤ LITERÁRNEJ CENY ANASOFT LITERA

The Value Preferences in the Anasoft litera Award

Summary

The study deals with the laureates of the most prestigious Slovak literary award, Anasoft litera, and how the juries reasoned the winning titles throughout the years. Mapping up to two decades of the annual award, the paper focuses on values highlighted in the official rationale behind every year's winner. This results in a diachronic panorama of Anasoft litera's value preferences, capturing its development from the noticeable domination of aesthetic criteria at the beginning of the award to a more balanced approach with other types of criteria – mainly social – in the last years of the award.

Keywords: Anasoft litera, Literary Award, Literary Axiology, Valuability

Anasoft litera (AL) je najprestížnejším slovenským literárnym ocenením, ktoré sa od roku 2006 udeľuje za „najlepšie slovenské prozaické literárne dielo alebo za preklad pôvodného prozaického diela autorov, ktorí sú občanmi Slovenskej republiky“, prípadne „za dielo, ktorého autor alebo autorka sú istým spôsobom spätí so Slovenskom“¹. Za najvýznamnejšiu literárnu cenu na Slovensku je Anasoft litera považovaná pre profesionálnu propagáciu slovenskej literatúry prostredníctvom spolupráce so školami, vydateľstvami a kníhkupectvami, ale tiež pro organizáciu podujatia Litera fest, spoluorganizáciu stredoškolskej

¹ Štatút Anasoft litera, <http://bit.ly/4cUP14q> [31.01.2025].

literárnej Ceny René a v neposlednom rade pre umeleckú a finančnú hodnotu ocenenia vo výške desaťtisíc eur.

Porota ceny je každoročne zostavovaná z piatich literárnych odborníkov rozličných profesií, pričom tradičnou súčasťou každej porotcovskej zostavy sú literárni vedci z akademického prostredia, jeden neslovenský porotca a jeden porotca, ktorý sa venuje popularizácii literatúry. V minulosti bývali súčasťou poroty aj osobnosti venujúce sa iným druhom umenia (napríklad divadlu či filmu)². Keďže o tom, čo znamená „*najlepšie*“ [zvýr. M. M.] slovenské prozaické literárne dielo“ rozhoduje každoročne sa meniaci porota, a nijaké kritériá hodnotenia jej štatút ceny nepredpisuje, organizátor ceny si dáva záležať na tom, aby zostava poroty garantovala odborný charakter ocenenia. Ako však priblížim ďalej, časť literárnej vedy má práve o odbornosti ceny a prednostnom uplatňovaní umeleckých kritérií v nej v ostatných rokoch pochybnosti, spočívajúce napríklad vo výbere titulov na pomedzí „umeleckej“ a „žánrovej“ literatúry do desiatky Anasoft litera (ide o romány *Trhlina* Jozefa Kariku či *Zlodej* Arpáda Soltésza).

Na cenu sú automaticky nominované všetky prozaické diela vydané v uplynulom roku, ktoré korešpondujú so štatútom ceny (ten isté žánre, napríklad eseje, literatúru faktu či memoáre, vylučuje). Porota spomedzi nich vyberá semifinálovú desiatku titulov, ktorá sa s niekoľkomesačným odstupom zužuje na finálovú päťicu, a z nej je napokon vybraný víťazný titul, vyhlasovaný tradične v októbri. Pôvodný model ceny však bol iný – jeho súčasťou nebol „medzivýber“ finálovej päťky, ale víťaz sa vyberal priamo z finálovej desiatky. Ani tá však nebola vo všetkých ročníkoch ceny pravidlom a z času na čas sa objavujú úvahy, či nutne vyhlasovať semifinálovú desiatku aj v prípade, ak v príslušnom roku nevyšlo dostatok kníh úrovně, ktorá by kvalitatívne zodpovedala finálovým nárokom tohto ocenenia. Od stabilizácie modelu ceny sa však k takejto redukcii semifinálového ani finálového výberu nepristúpilo.

Keďže sa v roku vydania tejto štúdie uskutoční jubilejný dvadsiaty ročník ceny Anasoft litera, tento mílnik predstavuje príležitosť pre reflexiu tohto ocenenia. Vo svojom príspevku sa zameriavam na víťazné tituly jednotlivých ročníkov, pričom pozornosť venujem spôsobom, akými porota príslušného ročníka argumentovala v prospech svojho rozhodnutia udeliť cenu Anasoft litera práve tomu-ktorému dielu. Hodnoty, ktoré konkrétna porota uvádza ako dôvody ocenenia diela, považujem v súlade s axiologickou teóriou Vladimíra Brožíka za jeho hodnotovosť³, a sumár týchto hodnôt naprieč jednotlivými ročníkmi Anasoft litera tak budem chápať ako hodnotovosť tejto ceny.

² Porota, <https://bit.ly/410SkYX> [31.01.2025].

³ V. Brožík, *Marxistická teória hodnotenia*, Bratislava 1976, cap. II.

Tabela 1. Hodnota jednotlivé poroty

roviná recepcie (funkcia) literárneho diela	znaky činnosti, resp. prijímaného obsahu	hodnotiace kritériá (diferenciačné znaky)	mimoliterárny vedný aspekt
utilitárna	dielo ako nástroj a predmet praktickosť, vecnosť, zmyslosť vyplnenie voľného času uvoľnenie, rozptýlenie, oddych získavanie skúseností	užitočné – neužitočné (zbytočné)	biológia antropológia
sociatívna	dielo ako spoločník príklady a poučenia pre život pravdepodobnosť (verizmus) únik od problémov konvencia	prospešné – škodlivé	sociológia
emocionálna	dielo ako priateľ citová vzrušivosť sentimentálnosť zážitkovosť osobná identifikácia	prijímnné – neprijímnné (rozkošné – bolestivé)	psychológia
etická	dielo ako mravná norma charakternosť, charakterovosť výhovnosť intuitivnosť sebazdokonaľovanie	dobré – zlé (mravné – nemravné)	pedagogika etika
racionálna	dielo ako zdroj poznania získavanie vedomostí pravdivosť, myšlienkovosť objektivnosť diskurzivnosť	pravdivé – nepravdivé	filozofia noetika
estetická	dielo ako pôsobivý obraz vnímanie formy a štýlu kritickosť tvorivosť detenzia (redukcia napätia)	pekné – nepekné (ľúbivé – nelúbivé) (dokonalé – nedokonalé)	estetika poetika

Hodnoty, ktorými jednotlivé poroty zdôvodňovali svoj výber laureáta či laureátky, budem klasifikovať podľa teoretického modelu Rudolfa Lesňáka. Ten rozlišuje šesť rovín recepcie literárneho diela, ktoré zodpovedajú šiestim typom aktuálnej hodnoty pre čitateľa: ide o utilitárnu (teda úžitkovú) hodnotu, sociatívnu (teda spoločenskú) hodnotu, emocionálnu hodnotu, etickú (alebo morálnu) hodnotu, racionálnu (alebo poznávaciu) hodnotu a estetickú hodnotu⁴.

Hoci by jednotlivé typy hodnôt bolo možné diferencovať aj inak a v literárnej praxi sa tieto typy prelínajú, ide o dostatočne členitý model na postihnutie rozličnosti záujmov, ktoré voči textu možno presadzovať. Okrem týchto hodnôt porota opakovane zohľadňovala aj vývinovú hodnotu, ktorá tu korešponduje s umeleckou hodnotou, ako ju definuje napríklad Tomáš Kulka⁵. Pre prítomnosť tejto hodnoty v argumentácii poroty na ňu prihliadam, hoci spoločne s Lubomírom Plesníkom som presvedčený, že vývinová hodnota je spolu s historickou (ako ich vyčleňuje Mikuláš Bakoš) odvodená od aktuálnej hodnoty a jej podriadená⁶. Dôvod je jednoduchý: aby sa hodnota mohla stať vývinovou, musí byť v prvom rade aktuálnou hodnotou.

Konštantou v zdôvodňovaní výberu laureáta či laureátky bývajú naprieč jednotlivými ročníkmi ceny estetické, prípadne formálne kritériá. Keďže štatút ceny nijaké kritériá výberu laureáta či laureátky nedefinuje a porota sa každoročne obmieňa – nehovoriac už o samotnom literárnom vývoji – zovšeobecnenie z uplatnených estetických noriem v histórii Anasoft litery je prakticky nemožné. Argumentáciou v prospech estetickej, prípadne formálnej hodnoty víťazných diel sa teda v tomto príspevku podrobnejšie zaoberať nebudem, a namiesto toho ma bude zaujímať, či k nej jednotlivé poroty v zdôvodnení svojho výberu pripájajú aj iné typy hodnôt, a ak áno, tak prečo, akým spôsobom a v akom pomere k estetickej hodnote.

V prvých piatich ročníkoch ceny (2006–2010) porota výrazne uprednostňovala estetické hodnoty ocenených diel. Či už šlo o zbierku poviedok *Čarovný papagáj a iné gýče*, s ktorou sa ako vôbec prvým laureátom Anasoft litera stal Pavel Vilikovský, poviedkovú knihu *Liečiteľ* Mareka Vadasa, prózu Milana Zelinku *Teta Anula*, fragmentárny text Alty Vášovej *Ostrovy nepamäti* alebo poviedky Stanislava Rakúsa zhrnuté v knihe s titulom *Telegram*, iné než estetické typy hodnôt boli v hodnotiacom stanovisku poroty prítomné len nepriamo alebo okrajovo. Príkladom je autenticita osobnej výpovede ako existenčnej stopy, ktorej zmysel

⁴ R. Lesňák, *Literatúra medzi ľuďmi*, Bratislava 1977, s. 195.

⁵ T. Kulka, *Umění a jeho hodnoty. Logika umělecké kritiky*, Praha 2019, ss. 176–188.

⁶ L. Plesník, *Pragmatická estetika textu*, Nitra 1995, ss. 28–29.

však porota nepribližuje (AL 2006 pre Pavla Vilikovského)⁷, hľadanie univerzálnych životných hodnôt ako predpokladu písania (AL 2007 pre Mareka Vadasa)⁸, emocionálna pôsobivosť (AL 2008 pre Milana Zelinku)⁹, dokumentárna evokácia (AL 2009 pre Altu Vášovú)¹⁰ a humor, ako aj možnosť stotožnenia sa s trápnu každodennosťou postáv (AL 2010 pre Stanislava Rakúsa)¹¹. Zvláštny dôraz je v hodnotení porôt opakovane kladený na prácu s pamäťou: v prípade *Tety Anuly* M. Zelinku možno podľa poroty „na pozadí regionálne signovanej a anekdotickej fabulácie možno pozorovať citlivú, v dobrom slova zmysle dojímavú prácu prozaika so selektívnou pamäťou“¹², a v prípade *Ostrovov nepamäti* A. Vášovej sa do argumentácie poroty na báze autobiografickosti spisovateľkinho diela prvý raz explicitne dostáva aj literárny kontext autorkinej vlastnej tvorby aj iných autorov¹³. Prvých päť ročníkov ceny teda zreteľne charakterizuje primárnosť estetických kritérií, ktoré sú sekundárne dopĺňané aj poznávacími a etickými kritériami. Len okrajovo sa k estetickému hodnotu víťazného titulu pripája aj emocionálne zdôvodnenie udelenia ceny: ide napríklad o „jazykový a situačný humor“ v Rakúskej zbierke *Telegram*¹⁴. *Explicitné sociatívne hodnotenie v tomto úvodnom období ceny úplne absentuje.*

Výraznejšie hodnotové posuny v kritériách porôt Anasoft litera si možno všimnúť v druhej päťročnici ceny, teda od roku 2011 do roku 2015. V zdôvodnení ocenenia románu *Moniky Kompaníkovej Piata loď* (AL 2011) je hneď v úvode napísané, že ide o „silný príbeh, ktorý ťaží z napätia a očakávania čitateľov“, jasne sa tu teda ohlása jeho emocionálna hodnota. Popri nej je však v románe ocenená aj „psychologická experimentálna štúdia človeka“ a „línia vývoja či premeny ženy“, čím dielo nadobúda v čítaní poroty aj význačnú poznávaciu hodnotu¹⁵. Tá je vyzdvihnutá aj nasledujúci rok, keď si cenu za novelu *V mene otca* prevzal Balla (AL 2012). Porotca Michal Rehúš pri nej vyzdvihol „reflexiu závažnejších ľudských otázok“, ako aj vyrovnávanie sa so základnými životnými situáciami,

⁷ Cenu Anasoft litera za pôvodnú prózu dostal Pavel Vilikovský, <https://bit.ly/42Bl9aE> [31.01.2025].

⁸ Liečiteľ zarobil dvestotisíc korún, <https://bit.ly/4jDlsb0> [31.01.2025].

⁹ A. Balogh, *Teta Anula má dvestotisíc*, <https://bit.ly/42DQWYC> [31.01.2025].

¹⁰ Idem, *Prestížnu literárnu cenu má Alta Vášová*, <https://bit.ly/3QjYkRL> [31.01.2025].

¹¹ V. Pisár, *Rakús dostal na Telegram odpoveď. Cenu Anasoft litera*, <https://bit.ly/42VfXPl> [31.01.2025].

¹² A. Balogh, *Teta Anula...*

¹³ Idem, *Prestížnu...*

¹⁴ V. Pisár, *Rakús...*

¹⁵ Idem, *Anasoft litera 2011: Najlepším románom je Kompaníkovej Piata loď*, <https://bit.ly/4hhTtfE> [31.01.2025].

a porotca Ivan Štrpka Ballu označil za „realistu, ktorý sa neusmieva“, v dôsledku čoho je namieste uvažovať už o širokom spektre vyzdvihnutých hodnôt, medzi nimi poznávacej, etickej aj spoločenskej¹⁶. Hodnotová členitosť je príznačná aj pre zdôvodnenie víťazného titulu nasledujúceho ročníka, ktorým bola romanca *Kale topanky* Víťa Staviarskeho (AL 2013). Tú porota ocenila ako „zdanlivo obyčajnú knihu“, ktorá je „možno až podozrivo ľahko a príjemne čitateľná“¹⁷. Už z tohto vyjadrenia vyplýva v kontexte Anasoft litera ojedinelá utilitárna hodnota diela, avšak porota na nej ocenila predovšetkým problémovosť, diskurzívnosť a humanistické poslanstvo, čím celkom priamo postihla poznávaciu, a najmä etickú hodnotu knihy.

V roku 2014 sa po prvý raz v histórii ceny stalo, že jej laureátom sa po druhý raz stal ten istý autor – šlo o Pavla Vilikovského s knihou *Prvá a posledná láska*. Takýto „návrat“ vôbec prvého spisovateľa oceneného Anasoft literou akoby sprevádzala aj renesancia argumentácie z prvých ročníkov ceny, keďže opätovne tu je vyzdvihnutá práca s individuálnou aj spoločenskou pamäťou a zdržanlivé hľadanie katarzie zoči-voči minulosti aj prítomnosti. Pamäť sa tu sprítomňuje aj ako istá racionálna hodnota, vedúca k emocionálnej a latentne aj spoločenskej hodnote takzvaného „vyrovnávania“ sa s prežitým¹⁸. Osobnejším spôsobom je táto hodnota prítomná aj u laureátky nasledujúceho ročníka ceny Anasoft litera, Veroniky Šikulovej a jej románu *Medzerový plod* (AL 2015), ktorý tematizuje stratu blízkych osôb. Vo vyjadrení poroty je zdôraznená najmä lyrickosť, nesentimentálnosť a citlivosť jej rozprávania, teda emocionálne hodnoty jej knihy¹⁹. A práve emocionálne hodnoty v celkom inej polohe podľa slov poroty charakterizujú aj text *Tantalópolis* Petra Macsovszkeho, jeden z čitateľsky najexkluzívnejších víťazných titulov v histórii ceny, ktorý kritika označila aj ako akademický výber (AL 2016). Porota tu síce vyzdvihla svojský humor, avšak najmä diskurzívnosť prózy ako typickú črtu racionálnej či poznávacej hodnoty knihy. O tom, že do výberu laureáta sa môžu premietiť aj jeho dlhodobé literárno-vývinové „zásluhy“, svedčí otvorená deklarácia poroty: „Tantalópolis sme ocenili aj s prihliadnutím

¹⁶ A. Balogh, *Víťazom Anasoft litera sa stal Balla. Realista, ktorý sa neusmieva*, <https://bit.ly/3CzRaFB> [31.01.2025].

¹⁷ M. Kvasnička, *Cenu Anasoft litera získala zdanlivo obyčajná kniha Víťa Staviarskeho*, <https://bit.ly/4jGiuCB> [31.01.2025].

¹⁸ Idem, *Cenu Anasoft litera získala Prvá a posledná láska*, <https://bit.ly/4hhjlIn> [31.01.2025].

¹⁹ A. Balogh, *Slovenskou knihou roka 2014 Medzerový plod Veroniky Šikulovej*, <https://tinyurl.com/3eb2v8a6> [31.01.2025].

ku kontextu doterajšieho autorovho diela, ako ďalší doklad jeho hľadačstva a tvorivej suverenity“²⁰.

Vítazné tituly nasledujúcich dvoch ročníkov ceny (AL 2017 a 2018), romány *Som Paula* Ondreja Štefánika, respektíve *Scenár* Etely Farkašovej, porota uznala ako to najlepšie zo súdobej slovenskej prozaickej tvorby popri estetických dôvodoch aj pre spoločenské hodnoty v príslušných dielach. Porotkyňa Veronika Rácová takto v súvislosti s románom *Som Paula* ocenila „umelecké stvárnenie témy, jej aktuálnosť, uveriteľné a živé postavy“, čím sa myslí

najmä zachytenie vzťahov v baumanovsky tekutej súčasnosti²¹. V prípade *Scenáru* Etely Farkašovej bolo pozitívne prijaté nastoľovanie feministických tém, ktorým sa spisovateľka dlhodobo literárne aj filozoficky venuje. Podľa porotcu Dereka Rebra pritom však nešlo len o tematizáciu ženskej životnej problematiky, ale aj formálnu presvedčivosť a netézovitosť románu; touto argumentáciou vystihol amplifikačný potenciál estetických hodnôt vo vzťahu k tým mimoestetickým. Porotkyňa Lucia Molnár Satinská v súvislosti s týmto ocenením navyše poukázala na to, že „je to akoby pomalá kniha, ktorá zobrazuje rýchlu dobu“ – takýmto spôsobom sa teda do hodnotového uvažovania poroty dostal aj aktualizáčný moment ducha času²².

Dosiaľ vôbec najkontroverznejším laureátom ceny Anasoft litera sa v roku 2019 stal dolnozemský Slovák Ivan Medeši s jeho poviedkovým súborom *Jedenie*. Rozporuplné ohlasy sa netýkali len o pochybnosti súladu tohto diela so štatútom súťaže (ktorý bol aj v súvislosti s touto knihou v danom roku zmenený), keďže kniha bola do slovenčiny preložená z rusnáčtiny, ale jeho stylistickej a tematickej vulgárnosti. Kým časť kritiky v tomto diele objavila presah k všeobecnejším ľudským a spoločenským problémom aj nepriamu kritiku životnej „nízkości“, iná časť recenzentov túto knihu odmietla ako spotrebnú zábavu. Porota svoju voľbu zdôvodnila tým, že *Jedenie* ako „moderná radikálna próza s originálnym prístupom k životu i k jazyku prináša hyperbolický obraz periferie, ktorý sa však ukazuje ako mrazivo univerzálny“²³. Radikalitu prózy pritom možno chápať v dvoch významoch či kontextoch: jednak vo vzťahu k slovenskej literatúre,

²⁰ Idem, *Najlepšou slovenskou knihou roka 2015 je Tantalópolis*, <https://tinyurl.com/2r6edfn4> [31.01.2025].

²¹ Idem, *Slovenskú knihu roka 2016 napísal Ondrej Štefánik*, <https://tinyurl.com/csd9uc4> [31.01.2025].

²² Idem, *Cenu Anasoft litera získala Etela Farkašová za knihu Scenár*, <https://tinyurl.com/4cxcy2ny> [31.01.2025].

²³ Idem, *Anasoft literu získal Ivan Medeši za Jedenie*, <https://tinyurl.com/3uwdmsuk> [31.01.2025].

v ktorej Medešiho zbierka predstavuje unikát z hľadiska špecifickej jazykovo-tematickej súhry, no tiež vo vzťahu k spisovateľovmu obrazu sveta a antiidealistickému spôsobu, akým svoju realitu postavy *Jedenia* prežívajú.

Tento ročník ceny možno vnímať ako istý mílnik, od ktorého možno periodizovať aktuálnu etapu Anasoft litera, v ktorej sa do argumentácie poroty pravidelne dostávajú aj spoločenské hodnoty víťazných diel, a v ktorej s jedinou výnimkou Stanislava Rakúsa a jeho súboru próz *Lútostivosť* dominujú mladé ženské autorky. V roku 2020 získala Anasoft literu za román *Šeptuchy*, odohrávajúci sa v poľsko-bieloruskom pohraničí, Alena Sabuchová. Porotkyňa Zuzana Belková na knihe ocenila nenútenú reflexiu sociálnych a psychologických tém a v podobnom význame sa vyjadril aj ďalší porotca Michal Jareš, ktorý poukázal na nepatetický vzťah románu k folklóru (záujem o ktorý sa synchrónne prejavil aj u ďalších slovenských autoriek, najvýraznejšie Kataríny Kucelovej a Dominiky Madro) a nesentimentálne priblíženie ženského vnútra²⁴. V nasledujúcom roku získal ocenenie Anasoft litera po prvý raz debut: šlo o poviedkovú zbierku *Jednorožce* Barbory Hrínovej (AL 2021). Ako kľúčové argumenty pre výber laureátky porota uviedla zvýšenú „autorskú vnímavosť a schopnosť zosilňovať – dúfajme – aj čitateľskú citlivosť“, čo možno chápať aj ako druhý vzácny prípad argumentácie utilitárnou hodnotou diela; pravdaže, v zmysle, v akom dokáže čitateľskú citlivosť implicitne kultivovať všetka dobrá literatúra. Súčasťou vyjadrenia poroty bolo aj uznanie abstraktného axiologického poznania, že „čo je nebadateľné a často považované za periférne alebo menejcenné, sa v knihe Barbory Hrínovej *Jednorožce* dostáva do centra pozornosti“²⁵. Dôraz na citlivosť a krehkosť ako ľudské prednosti, nie zlyhanie, v sebe má výrazný etický rozmer, ktorý podstatne dopĺňa estetické hodnoty zbierky.

V roku 2022 sa laureátom Anasoft litery stal Stanislav Rakús s prozaickou zbierkou *Lútostivosť*. Porota na nej pozitívne hodnotila nielen autorov poetologický posun a štýlovo-estetické hodnoty, ale tiež syntézu tragicko-baladickéj tonality jeho skoršej tvorby s humorno-groteskným ladením jeho neskorších textov, a to všetko so spoločným etickým menovateľom prívetivej ľudskosti²⁶. V tomto ocenení sa odráža takpovediac étos klasickej literatúry, prepájajúcej jazykovo kultivovanú estetickú akribiu s humanistickou orientáciou.

²⁴ P. Garaj, *Anasoft litera pre Šeptuchy Aleny Sabuchovej*, <https://tinyurl.com/4k4hfjkd> [31.01.2025].

²⁵ Idem, *Ocenenie Anasoft litera získala Barbora Hrínová za Jednorožce*, <https://tinyurl.com/ycxfh3cf> [31.01.2025].

²⁶ *Kto napísal slovenskú prózu roka? Víťazom ceny Anasoft litera je Stanislav Rakús a jeho kniha Lútostivosť*, <https://tinyurl.com/2t5bzehx> [31.01.2025].

Rok 2023 znamenal v kontexte Anasoft litery návrat ceny do rúk ženskej autorky, v tomto prípade Sone Urikovej za jej poviedkovú zbierku *Dôvod na radosť*. Popri tradičnej estetickej argumentácii, v rámci ktorej bola ocenená jemná práca s náznakovosťou, detailom a obraznosťou, porota upriamila pozornosť aj na výrazné ženské protagonistky zbierky, exponované už na jej obálke. Ak porota konštatovala, že „sedem poviedok je plných civilnej rezignácie a miestami irónie či jemného humoru, a to napriek trpkému poznaniu, že svet je občas lahostajný,“ možno to interpretovať ako implicitné ocenenie istého spôsobu vzťahovania sa k tomuto „indiferentnému univerzu“ ľudskej či spoločenskej skúsenosti, a teda ako istú etickú či sociatívnu hodnotu knihy. Prihliadané tu je tiež k zachyteniu „skúsenosti ženského subjektu vo všedných i náročných životných situáciách“ ako forme racionálnej hodnoty nielen v kontexte rodového diskurzu²⁷. V tejto súvislosti stojí za pripomenutie obdobná argumentácia aj v ročníkoch 2009 a 2018, keď boli autorky A. Vášová, resp. E. Farkašová ocenené aj s prihliadnutím na rodovo-tematické špecifická ich próz.

Ostatná laureátka Anasoft litery za rok 2024, Ivana Gibová s románom *Babička*, porotu oslovila „nespornými umeleckými kvalitami“. V zdôvodnení poroty sa však estetická argumentácia javí menej podstatná ako špecificky sociatívna hodnota diela: „Ivana Gibová vytvorila v *Babičke* surový obraz dospievania protagonistky Magdy v tradičnej, hoci problémovej slovenskej rodine žijúcej na sídlisku vo východoslovenskom malomeste. [...] Kniha spracovaním emocionálne náročnej témy rodinných traum rezonuje so skúsenosťou nemalej časti spoločnosti“²⁸. Zdôraznená tu je empirická relevancia prózy pri široké publikum, možnosť vzťahovania sa k nej, ktorá popri sociatívnej hodnote zodpovedá aj tej emotívnej.

Hoci nejde o bezproblémovo lineárny vývoj, z prehľadu argumentácie porôt jednotlivých ročníkov od vzniku ceny až po jej súčasnosť možno formulovať záver, že popri konštantných estetických kritériách sa v hodnotovosti Anasoft litery čoraz väčšmi prejavujú aj iné typy hodnôt, pričom zvlášť v ostatných piatich ročníkoch ceny možno pozorovať aj vyššiu váhu spoločenských hodnôt diel-laureátov, či výstižnejšie: laureátok. Hoci si z hľadiska zdôvodňovania výberu a dominantnej estetickej argumentácie Anasoft litera uchováva „konzervatívny“ charakter a nemožno o nej hovoriť ako o angažovanej či programovo orientovanej cene, pri porovnaní laureátov prvých a posledných piatich ročníkov ceny sa

²⁷ P. Garaj, *Hľadala, čo jej postavám môže skalit' radosť: Soňa Uriková získala cenu Anasoft litera*, <https://tinyurl.com/mhrn64jh> [31.01.2025].

²⁸ 28 Idem, *Vypísať sa z traumy. Anasoft litera pre Babičku Ivany Gibovej*, <https://tinyurl.com/y3mvp7a> [31.01.2025].

zreteľne ukáže hodnotový posun od univerzálneho a minulostného k situačnému a súčasnému, ako aj väčšia otvorenosť aktuálnych porôt voči iným než estetickým hodnotám diela, a s tým súvisiaca zvýšená kontroverznosť ocenených diel a polemickosť, ktorá sa prejavuje v ich recepcii. Keďže v roku 2025 Anasoft litera zavŕši druhé desaťročie svojej existencie, otvorenou otázkou ostáva, či možno očakávať istú revíziu hodnotovosti ceny, po ktorej volajú kritici jej prílišnej popularizácie či hodnotovej rozbiehavosti²⁹, alebo ďalšie rozvíjanie aktuálnych axiologických trendov, a teda aj zvyšovanie jej kultúrnospoločenskej relevancie.

Bibliografia

- Balogh A., *Anasoft literu získal Ivan Medeši za Jedenie*, <https://tinyurl.com/3uwdmsuk> [31.01.2025].
- Balogh A., *Cenu Anasoft litera získala Etela Farkašová za knihu Scenár*, <https://tinyurl.com/4cxcy2ny> [31.01.2025].
- Balogh A., *Najlepšou slovenskou knihou roka 2015 je Tantalópolis*, <https://tinyurl.com/2r6edfn4> [31.01.2025].
- Balogh A., *Prestížnu literárnu cenu má Alta Vášová*, <https://bit.ly/3QjYkRL> [31.01.2025].
- Balogh A., *Slovenskou knihou roka Medzerový plod Veroniky Šikulovej*, <https://tinyurl.com/3eb2v8a6> [31.01.2025].
- Balogh A., *Slovenskú knihu roka 2016 napísal Ondrej Štefánik*, <https://tinyurl.com/csd9uc4> [31.01.2025].
- Balogh A., *Teta Anula má dvestotisíc*, <https://bit.ly/42DQWYC> [31.01.2025].
- Balogh A., *Vítazom Anasoft litera sa stal Balla. Realista, ktorý sa neusmieva*, <https://bit.ly/3CzRaFB> [31.01.2025].
- Brožík V., *Marxistická teória hodnotenia*, Bratislava 1976.
- Cenu Anasoft litera za pôvodnú prózu dostal Pavel Vilikovský*, <https://bit.ly/42Bl9aE> [31.01.2025].
- Garaj P., *Anasoft litera pre Šeptuchy Aleny Sabuchovej*, <https://tinyurl.com/4k4hfjkd> [31.01.2025].
- Garaj P., *Hľadala, čo jej postavám môže skalit' radosť: Soňa Uriková získala cenu Anasoft litera*, <https://tinyurl.com/mhrn64jh> [31.01.2025].

²⁹ V tejto súvislosti pozri nedávne ankety o cene Anasoft litera, resp. literárnych cenách vo všeobecnosti v časopisoch „Fraktál“ (1–2/2023) a „Romboid“ (3–4/2023).

- Garaj P., *Ocenenie Anasoft litera získala Barbora Hrínová za Jednorožce*, <https://tinyurl.com/ycxfh3cf> [31.01.2025].
- Garaj P., *Vypísať sa z traumy. Anasoft litera pre Babičku Ivany Gibovej*, <https://tinyurl.com/y3mvp7a> [31.01.2025].
- Kto napísal slovenskú knihu roka? Víťazom ceny Anasoft litera je Stanislav Rakús a jeho kniha Lútosťivosť*, <https://tinyurl.com/2t5bzech> [31.01.2025].
- Kulka T., *Umění a jeho hodnoty. Logika umělecké kritiky*, Praha 2019.
- Kvasnička M., *Cenu Anasoft litera získala Prvá a posledná láska*, <https://bit.ly/4hhjlln> [31.01.2025].
- Kvasnička M., *Cenu Anasoft litera získala zdanlivo obyčajná kniha Víťa Staviarskeho*, <https://bit.ly/4jGiuCB> [31.01.2025].
- Lesňák R., *Literatúra medzi ľuďmi*, Bratislava 1977.
- Liečiteľ zarobil dvestotíc korún*, <https://bit.ly/4jDlsb0> [31.01.2025].
- Pisár V., *Anasoft litera 2011: Najlepším románom je Kompaníkovej Piata loď*, <https://bit.ly/4hhTtfE> [31.01.2025].
- Pisár V., *Rakús dostal na Telegram odpoveď. Cenu Anasoft litera*, <https://bit.ly/42VfXPl> [31.01.2025].
- Plesník L., *Pragmatická estetika textu*, Nitra 1995.
- Porota*, <https://bit.ly/4105kYX> [31.01.2025].
- Štatút Anasoft litera*, <http://bit.ly/4cUP14q> [31.01.2025].